

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้อธิบายถึงทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพ แนวคิดในเรื่องความสนใจในอาชีพ การประเมินความสนใจในอาชีพ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังจะได้อธิบายโดยสังเขปดังนี้

ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพ

พัฒนาการทางอาชีพ (Vocational Development) เป็นพัฒนาการด้านหนึ่งของบุคคล เป็นกระบวนการที่ต้องใช้ระยะเวลาต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิตของบุคคล ในการที่จะพัฒนาค่านิยมของอาชีพ การก่อตัวของรูปแบบอาชีพ การเรียนรู้ถึงโอกาสที่จะเป็นไปได้ของอาชีพนั้น อัตราของการพัฒนาการขึ้นอยู่กับลักษณะทางจิตวิทยา สรีรวิทยาของบุคคล และเงื่อนไขในสิ่งแวดล้อม ตลอดจนบุคคลสำคัญในชีวิตของเขา โดยทั่วไปพัฒนาการทางอาชีพจะพัฒนาไปตามลำดับขั้น ในแต่ละช่วงของชีวิตบุคคลจะต้องพัฒนางานตามขั้นพัฒนาทางอาชีพเฉพาะอย่างได้สำเร็จ จึงจะนับได้ว่ามีความวุฒิภาวะทางอาชีพ

ในที่นี้ จะขอกล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพที่แยกแยะขั้นพัฒนาการทางอาชีพไว้โดยละเอียดจะนำมาเป็นหลักในการแนะแนวอาชีพดังต่อไปนี้คือ

ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของกินชเบอร์ก (Ginzberg's Theory of Vocational Development)

กินชเบอร์ก (Ginzberg 1966 : 47-57) ได้กล่าวถึงหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการเลือกอาชีพไว้ว่า

1. การเลือกอาชีพเป็นกระบวนการ (Process) ที่ต่อเนื่อง ไม่ใช่เป็นการตัดสินใจในครั้งใดครั้งหนึ่งเพียงครั้งเดียว แต่จะเป็นการตัดสินใจในระยะเวลาหลายปี การตัดสินใจแต่ละครั้งในแต่ละวัย จะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน

2. การเลือกอาชีพเป็นขั้นตอนที่มิย้อนกลับ (Irreversible) กล่าวคือ การตัดสินใจแต่ละครั้งในกระบวนการเลือกอาชีพนั้นจะเกิดขึ้นตามอายุ และพัฒนาการของแต่ละบุคคล

การตัดสินใจในอาชีพของบุคคลจะขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจทางอาชีพในระยะแรก ๆ

3. การเลือกอาชีพเป็นกระบวนการที่จบลงด้วยการยอม (Compromise) ระหว่างความปรารถนาของบุคคลที่จะเลือกอาชีพให้สนองความต้องการ ความสนใจ และเหมาะสมกับความสามารถของเขาให้มากที่สุด กับการตระหนักถึงสภาพความจริง และข้อจำกัดต่าง ๆ เช่น ความต้องการของตลาดแรงงาน เป็นต้น

กินชเบิร์ก ได้แบ่งช่วงการเลือกอาชีพของบุคคลออกเป็น 3 ระยะ คือ

1. ระยะเพอฝัน (Fantasy Period) อยู่ในช่วงอายุก่อน 11 ปี การเลือกอาชีพในระยะนี้ เด็กจะคิดเกี่ยวกับอาชีพในรูปของความปรารถนาที่จะเป็นเมื่อเป็นผู้ใหญ่ โดยที่เด็กไม่สามารถที่จะประมาณความสามารถหรือโอกาสและขอบเขตของความจริงได้ เด็กจะมีความเชื่อว่าตนจะสามารถกระทำในสิ่งที่ตนเองต้องการได้ในอนาคต

2. ระยะพิจารณาเลือกอาชีพโดยยังไม่ตกลงใจแน่นอน (Tentative Period) อยู่ในช่วงอายุ 11-18 ปี บุคคลตระหนักในปัญหาของการตัดสินใจเลือกอาชีพในอนาคต คำนึงถึงความพึงพอใจที่จะได้รับในอนาคตมากกว่าในปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามบุคคลยังใช้เพียงความสนใจ ความสามารถ และค่านิยม มาพิจารณาในการเลือกอาชีพ โดยไม่คำนึงถึงสภาพความเป็นจริงอื่น ๆ นัก ระยะนี้ยังแบ่งเป็นช่วงที่สำคัญ 4 ระยะ คือ

2.1 ระยะความสนใจ (Interest Stage) อยู่ในช่วงอายุ 11-12 ปี การเลือกอาชีพจะอยู่ในรูปของความสนใจ ซึ่งส่วนมากจะมีความสัมพันธ์กับความปรารถนาในระยะเพอฝัน อย่างไรก็ตามบุคคลเริ่มตระหนักในความสัมพันธ์ของความสามารถอยู่บ้าง

2.2 ระยะความสามารถ (Capacity Stage) อยู่ในช่วงอายุ 13-14 ปี การเลือกอาชีพในระยะนี้เด็กจะคำนึงถึง ความสามารถโดยการประเมินจากความสามารถของตนเอง แต่ความรู้ในเรื่องความสามารถของตนยังไม่สมบูรณ์นัก การเลือกอาชีพจึงยังไม่เป็นการตัดสินใจที่แน่นอน

2.3 ระยะค่านิยม (Value Stage) อยู่ในช่วงอายุ 15-16 ปี ค่านิยมจะเริ่มเข้ามาสู่กระบวนการตัดสินใจในการเลือกอาชีพ โดยบุคคลจะให้ความสำคัญเหนือกว่าความสนใจและความสามารถของตนเอง

2.4 ระยะเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อของการเลือกอาชีพ (Transition Stage) อยู่ใน ช่วงอายุ 17-18 ปี ในระยะนี้บุคคลเริ่มมองถึงบทบาทของอาชีพในอนาคต โดยคำนึงถึงองค์ ประกอบของความเป็นจริงมากขึ้น เด็กหญิงจะมีการปรับตัวให้เข้ากับบทบาทในอนาคต อันได้แก่ บทบาทของการเป็นภรรยา และการเป็นมารดา และมักจะคำนึงถึงการแต่งงานมากกว่าการทำงาน ในขณะที่เด็กชายจะมุ่งถึงการเลือกอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่งมากกว่า อย่างไรก็ตาม ในการ เลือกอาชีพ บุคคลจะคำนึงถึงความสนใจ ความสามารถ และค่านิยมอยู่ สภาพความเป็นจริงอื่น ๆ ยังนำมาพิจารณาอย่างมาก การวางแผนส่วนใหญ่ยังไม่มีการตัดสินใจแน่นอน แต่บุคคลจะตระหนักว่า การตัดสินใจของตนในขณะนี้จะมีผลต่ออนาคตของตน

3. ระยะพิจารณาตามสภาพความเป็นจริง (Realistic Period) อยู่ในช่วงอายุ 18-22 ปี หรือสูงสุด 24 ปี บุคคลจะยอมรับเอาความจริงในสิ่งแวดล้อม เข้ามามีอิทธิพลต่อการ เลือกอาชีพ โดยมีการรวมช่อมระหว่างความปรารถนาของตนเองกับสภาพของความเป็นจริง ระยะนี้ยังแบ่งออกเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ระยะของการสำรวจ (Exploration) บุคคลมีการสำรวจโอกาสใน อาชีพต่าง ๆ เป็นครั้งสุดท้าย มีการตรวจสอบการเลือกอาชีพต่าง ๆ

3.2 ระยะรวมตัวของความคิดในการเลือกอาชีพ (Crystallization) อยู่ใน ช่วงอายุ 19-21 ปี บุคคลจะยอมรับคุณลักษณะของตนเอง มีการคำนึงถึงจุดประสงค์ของอาชีพ ที่จะเลือกต่อไป ซึ่งเราอาจถือว่าระยะนี้เป็นการตัดสินใจขั้นสุดท้ายของกระบวนการพัฒนาการ ทางอาชีพก็ได้

3.3 ระยะของการตัดสินใจเลือกอาชีพที่เฉพาะเจาะจง (Specification) เป็นขั้นวางแผนเกี่ยวกับขอบข่ายของการเลือกอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีการฝึกฝนหรือศึกษา เป็นพิเศษ เพื่อหาความรู้และประสบการณ์ ถ้าปรากฏว่าอาชีพที่เลือกแล้วไม่นำมาซึ่งความพอใจ ก็จะเข้ารับการฝึกเฉพาะอาชีพด้านใดด้านหนึ่ง เป็นการหาความรู้ใหม่เฉพาะอาชีพต่อไป

พัฒนาการทางอาชีพตามทฤษฎีนี้ ใช้อธิบายได้กับพัฒนาการทางอาชีพของบุคคลทุก ประเภท แต่จะมีรายละเอียดที่อาจแตกต่างกันไปตามลักษณะทางชีวภาพ และสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคล

อย่างไรก็ตามในปี ค.ศ. 1972 กิ้นซเบิร์ก (Ginzberg, cited by Osipow 1973:91) ได้ทำการศึกษาเพิ่มเติม และเปลี่ยนแปลงประเด็นสำคัญในหลักการพื้นฐานของทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพสรุปได้ดังนี้

1. กระบวนการเลือกอาชีพ และพัฒนาการทางอาชีพ เป็นกระบวนการที่ดำเนินต่อเนื่องไปตลอดชีวิต มิใช่จำกัดอยู่แต่ช่วงระยะเวลาตั้งแต่วัยรุ่นตอนต้นถึงวัยผู้ใหญ่เท่านั้น
2. ความคิดเห็นที่ว่า การเลือกอาชีพเป็นขั้นตอนที่ไม่ย้อนกลับนั้น ไม่ได้มีการเน้นต่อไปแล้ว ในปัจจุบันได้มีการพิจารณาในรูปของเวลาและทรัพยากรมากขึ้น กล่าวคือ การเลือกอาชีพจะมีการเปลี่ยนแปลงได้หลายทาง อาชีพของบุคคลจะไม่ขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจทางอาชีพในระยะแรกๆ บุคคลจะยอมเสียเวลาหรือค่าใช้จ่ายเป็นอย่างมาก เพื่อที่จะแสวงหาอาชีพที่ตนสนใจ และเห็นว่าเหมาะสมในภายหลัง
3. มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในเรื่องการเลือกอาชีพที่ว่าเป็นกระบวนการที่จบลงด้วยการยอมยอม (Compromise) ระหว่างความปรารถนาของบุคคลและความเป็นจริง ในปัจจุบันมีความคิดเห็นที่สรุปได้ว่า กระบวนการเลือกอาชีพนั้นเป็นการแสวงหาอาชีพที่เหมาะสมที่สุด (Optimization) โดยการเลือกอาชีพที่จะสนองความต้องการที่สำคัญของตนมากที่สุดเมื่อมีโอกาส

ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของซูเปอร์ (Super's Theory of Vocational Development)

ซูเปอร์ (Super, cited by Tolbert 1974:32-34) ได้รับแนวคิดจากจิตวิทยาพัฒนาการ จิตวิทยาความแตกต่างระหว่างบุคคลและจิตวิทยาปรากฏการณ์นิยม ที่เน้นเรื่องความนึกคิดเกี่ยวกับตนหรืออัตมโนทัศน์ (Self-Concept) และได้เสนอหลักการที่สำคัญของทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพ สรุปได้ 10 ประการ คือ

1. บุคคลมีความแตกต่างในด้านความสามารถ ความสนใจ และบุคลิกภาพ
2. บุคคลมีความสามารถเฉพาะตัวที่เหมาะสมกับอาชีพจำนวนหนึ่ง
3. อาชีพแต่ละอาชีพจะมีแบบแผนของลักษณะความสามารถ ความสนใจ และบุคลิกภาพที่กว้างขวางพอ ที่ทำให้บุคคลแต่ละคนเหมาะสมกับอาชีพที่แตกต่างกัน และอาชีพแต่ละอาชีพเหมาะสมกับบุคคลที่มีความแตกต่างกันในหลายประการ

4. การตัดสินใจเลือก และปรับตัวของบุคคลจะต้องเป็นกระบวนการต่อเนื่อง เนื่องจากความสนใจในอาชีพ ความสามารถทางอาชีพ และสถานการณ์ที่บุคคลดำรงชีวิตและทำงาน ตลอดจนความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาและประสบการณ์ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้การเลือกและการปรับตัวในอาชีพเป็นกระบวนการต่อเนื่อง

5. กระบวนการพัฒนาการทางอาชีพ เป็นกระบวนการตลอดชีวิต เป็นไปตามลำดับขั้นดังนี้ คือ ขั้นของการเจริญเติบโต ขั้นของการสำรวจ ขั้นของการสร้างหลักฐาน ขั้นของการไว้วางใจความมั่นคงและขั้นของการเสถียรถอย ขั้นของพัฒนาการทางอาชีพเหล่านี้ อาจแบ่งเป็นช่วงย่อย ๆ ได้แก่ ระยะเวลาการสำรวจอย่างเผื่องั้น ระยะเวลาการสำรวจที่ยังไม่มีการตัดสินใจอย่างแน่นอน ระยะเวลาการสำรวจอย่างจริงจัง ระยะเวลาการประกอบอาชีพที่ถาวรโดยการทดลองปฏิบัติงาน และ ระยะเวลาการประกอบอาชีพที่ถาวร

6. ลักษณะของแบบแผนอาชีพ เป็นต้นว่า การเลือกกระตือรือร้นอาชีพ ความมั่นคงทางการงาน ขึ้นอยู่กับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ความสามารถทางปัญญา ลักษณะบุคลิกภาพ ตลอดจนโอกาสที่แต่ละบุคคลจะได้รับในอาชีพ

7. การช่วยให้บุคคลได้เข้าใจ ตระหนักถึงวุฒิภาวะความสามารถ ความสนใจ และการช่วยให้มีการทดสอบในสภาพการณ์จริง ตลอดจนการพัฒนาความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองของบุคคลจะเป็นสิ่งช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางอาชีพของบุคคล

8. กระบวนการพัฒนาการทางอาชีพเป็นการพัฒนา และเป็นผลของความนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง เป็นกระบวนการรอมชอม โดยที่ความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองนั้นเกิดจากปฏิสัมพันธ์ของความถนัดระบบประสาท โอกาสที่จะได้แสดงในหลายบทบาท และการประเมินว่าการแสดงบทบาทนั้นได้รับการยอมรับจากบุคคลโดยทั่วไปมากน้อยเพียงใด

9. การพัฒนาการทางอาชีพ เป็นการรอมชอมระหว่างบุคคล และปัจจัยทางสังคมระหว่างความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองและสภาพความเป็นจริง เป็นการแสดงบทบาทประการหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นบทบาทตามความเผื่องั้น ในกระบวนการให้คำปรึกษา หรือในกิจกรรมของชีวิตเช่น ในชั้นเรียน ในการทำงานพิเศษครั้งเวลา และในการเข้าทำงาน

10. ความพึงพอใจในงาน และความพึงพอใจในชีวิตขึ้นอยู่กับการณ์ที่บุคคลได้มีการแสดงออกถึงความสามารถ ความสนใจ บุคลิกลักษณะและค่านิยมของตนอย่างเพียงพอมากน้อยเพียงใด ซึ่งขึ้นอยู่กับชนิดของงาน สภาพการทำงาน และวิถีชีวิตซึ่งบุคคลสามารถแสดงบทบาทชนิดที่ตนเห็นว่าเป็นความพอใจและเหมาะสม

ซูเปอร์โค้เสนอขั้นพัฒนาการทางอาชีพ (Vocational Life Stage) โดยศึกษาจากแบบแผนอาชีพ เป็นระยะยาวถึงยี่สิบปี ไว้ดังนี้

1. ขั้นของการเจริญเติบโต (Growth Stage) อยู่ในช่วงอายุ แรกเกิดจนถึง 14 ปี มีการพัฒนาความนึกคิดเกี่ยวกับตน โดยการถือตนตามแบบคนสำคัญในครอบครัว และโรงเรียน บุคคลจะมีความต้องการและความพอใจมากในช่วงแรกของระยะนี้ ความสนใจและความสามารถ จะมีความสำคัญมากขึ้นเมื่อบุคคลมีส่วนร่วมในสังคม และได้มีการทดสอบในสภาพความเป็นจริง เพิ่มมากขึ้น ในระยะนี้ยังแบ่งเป็นขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้คือ

1.1 ระยะเวลาเพอฝัน (Fantasy Substage) อยู่ในช่วงอายุ 4-10 ปี เด็กจะคิดถึงเรื่องของอาชีพตามความต้องการ ความเพอฝันของตน

1.2 ระยะเวลาของความสนใจ (Interest Substage) อยู่ในช่วงอายุ 11-12 ปี ระยะนี้ความสนใจจะเป็นตัวกำหนดเป้าหมายระดับความคาดหวังและกิจกรรมต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่

1.3 ระยะเวลาของความสามารถ (Capacity Substage) อยู่ในช่วงอายุ 13-14 ปี เด็กจะให้ความสำคัญกับความสามารถมากขึ้น จะพิจารณาอาชีพโดยคำนึงถึงความสามารถมากขึ้น มีการคำนึงถึงคุณสมบัติและการฝึกเตรียมที่จำเป็นของอาชีพต่าง ๆ

2. ขั้นของการสำรวจ (Exploration Stage) อยู่ในช่วงอายุ 15-24 ปี เป็นระยะของการสำรวจตนเองและสำรวจอาชีพในขณะที่อยู่ในระหว่างการศึกษา ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ หรือในขณะการทำงานพิเศษ แบ่งเป็นช่วงที่สำคัญ ได้ 3 ระยะ คือ

2.1 ระยะเวลาของการพิจารณาเลือกอาชีพ โดยยังไม่ได้ตัดสินใจแน่นอน (Tentative Substage) อยู่ในช่วงอายุ 15-17 ปี บุคคลจะมีการพิจารณาเลือกอาชีพจากความต้องการ ความสนใจ ความสามารถ ค่านิยม และโอกาสในการเลือกอาชีพ มีการตัดสินใจเลือกอาชีพ และทดลองปฏิบัติในความเพอฝัน ในการรวมอภิปรายในชั้นเรียน ในการทำงาน และประสบการณ์อื่น ๆ

2.2 ระยะเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อของการเลือกอาชีพ (Transition Substage) อยู่ในช่วงอายุ 18-21 ปี เป็นระยะที่บุคคลพิจารณาการเลือกอาชีพจากสภาพความเป็นจริงมากขึ้น ในขณะที่เข้าไปสู่โลกของงาน การฝึกหัดงาน หรืออยู่ในระหว่างการการศึกษาเพื่อเตรียมตัวในการประกอบอาชีพ และเป็นผลของความนึกคิดเกี่ยวกับตนของบุคคล

2.3 ระยะทดลองปฏิบัติงาน (Trial Substage) อยู่ในช่วงอายุ 22-24 ปี เป็นระยะที่คุ้นเคยกับงานที่เลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเองแล้ว มีการเริ่มทำงานในอาชีพที่ได้ออก

3. ขั้นของการประกอบอาชีพที่ถาวร (Establishment Stage) อยู่ในช่วงอายุ 24-44 ปี บุคคลจะเริ่มค้นพบงานที่ตนเองพอใจ และเหมาะสมกับตน มีความตั้งใจและความพยายามในการทำงานเพื่อยึดเป็นอาชีพที่ถาวร โดยในระยะต้น ๆ อาจมีการทดลองงานและเปลี่ยนงานอยู่บ้าง ถ้างานนั้นไม่เหมาะสมหรือไม่เป็นที่พอใจ แต่ส่วนใหญ่ ถ้าเป็นงานในระดับวิชาชีพแล้วอาจไม่มีการทดลองงานหรือเปลี่ยนงานเลยก็ได้ แบ่งเป็นระยะย่อย ๆ ได้ดังนี้คือ

3.1 ระยะทดลองปฏิบัติงาน (Trial Substage) อยู่ในช่วงอายุ 25-30 ปี ในระยะนี้บางรายอาจมีการเปลี่ยนงานถ้างานนั้นไม่เหมาะสมหรือไม่เป็นที่พอใจ แต่สำหรับบางรายอาจเป็นการประกอบอาชีพที่ถาวรโดยไม่มีการเปลี่ยนงาน

3.2 ระยะที่มีการประกอบอาชีพอย่างถาวร (Stabilization Substage) อยู่ในช่วงอายุ 31-44 ปี บุคคลจะมีแบบแผนของอาชีพที่กระจ่างชัดมากขึ้น มีการพัฒนาสถานะที่มั่นคงในโลกของงาน

3.3 ระยะของการคงไว้ซึ่งความมั่นคงในอาชีพ (Maintenance Substage) อยู่ในช่วงอายุ 45-64 ปี ระยะนี้บุคคลจะคงไว้ซึ่งความก้าวหน้า และความมั่นคงในอาชีพ และสร้างความก้าวหน้าต่อเนื่องไปโดยตลอด

4. ขั้นของความเสื่อมถอย (Decline Stage) อายุประมาณ 65 ปี เป็นต้นไป มีความเสื่อมถอยทั้งในพลังทางร่างกายและทางปัญญา มีการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมของงานและหยุดในที่สุด มีการพัฒนาบทบาทการทำงานในรูปแบบใหม่ โดยในระยะแรกอาจเป็นการเลือกที่จะทำงานบางชนิด และในระยะหลังอาจเป็นการสังเกตการณ์อย่างเฉย ๆ แบ่งเป็นระยะย่อย ๆ ได้ดังนี้คือ

4.1 ระยะลดการทำงานลง (Deceleration) อยู่ในช่วงอายุ 65-70 ปี บางที่อาจอยู่ในช่วงที่ปลดเกษียณ หรืออาจเป็นช่วงหลังของการคงไว้ซึ่งความมั่นคงในอาชีพ เป็นระยะที่อาจมีการเปลี่ยนหน้าที่ของการทำงาน หรือลักษณะของงานเพื่อให้เหมาะสมกับความสามารถในขณะนั้น มีบุคคลจำนวนมากที่หยุดทำงานเต็มเวลา และหันมาทำงานในลักษณะครึ่งเวลา หรือการทำงานในบางเวลาแทน

4.2 ระยะที่เลิกประกอบอาชีพโดยสิ้นเชิง (Retirement) อยู่ในช่วงอายุ

ตั้งแต่ 71 ปีเป็นต้นไป บุคคลจะใช้ชีวิตในบั้นปลายด้วยการพักผ่อน และอาจหยุดประกอบอาชีพโดยสิ้นเชิงในระยะเวลาที่แตกต่างกันไป

นอกจากนี้ ซูเปอร์ (Super, cited by Osipow 1973:138-139) ยังได้สรุปงานตามขั้นพัฒนาทางอาชีพ (Vocational Development Task) ของบุคคลในระยะวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ตอนต้นไว้ดังนี้

1. การก่อตัวของความสนใจในอาชีพ (Crystallization) อยู่ในช่วงอายุ 14-18 ปี บุคคลจะคำนึงถึงอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง มีการพัฒนาการด้านอาชีพและความนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดการตัดสินใจเลือกอาชีพ แต่ยังเป็นการตัดสินใจที่ไม่แน่นอน มีการวางแผนการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ ในด้านทัศนคติพบว่า บุคคลจะตระหนักถึงความต้องการของตน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอาชีพนั้นๆ ความแตกต่างระหว่างความสนใจและค่านิยมของตน ตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจุบันและอนาคตมีข้อสนเทศที่เกี่ยวข้องกับอาชีพที่พึงพอใจ และมีการวางแผนเกี่ยวกับอาชีพที่พึงพอใจ มีการกำหนดอาชีพที่ตนสนใจโดยทั่ว ๆ ไป
2. การพัฒนาความสนใจในอาชีพที่เฉพาะเจาะจง (Specification) อยู่ในช่วงอายุ 18-21 ปี บุคคลจะมีความสนใจในอาชีพที่เจาะจงมากขึ้น มีรูปแบบของการวางแผนในการศึกษาต่อเพื่อการประกอบอาชีพที่เจาะจงมากขึ้น ในด้านทัศนคติของบุคคลพบว่าจะมีความคล้ายคลึงกับระยะที่มีการก่อตัวของความสนใจในอาชีพ แต่จะต่างกันในด้านกาหนดความพึงพอใจในอาชีพ ก็จะมีลักษณะที่เจาะจงเฉพาะอาชีพมากขึ้น มีข้อสนเทศเกี่ยวกับอาชีพที่เจาะจง
3. การพัฒนาความสนใจในอาชีพอย่างมั่นคงขึ้น (Implementation) อยู่ในช่วงอายุ 21-24 ปี บุคคลจะได้รับการฝึกฝนในอาชีพและเข้าสู่โลกของงาน มีการวางแผนในการที่จะเข้าสู่อาชีพที่ตนพึงพอใจ และประสบความสำเร็จตามแผนที่ใ้วางไว้
4. การประกอบอาชีพที่ถาวร (Stabilization) อยู่ในช่วงอายุ 25-35 ปี บุคคลจะมีอาชีพที่ถาวร มีการใช้ความสามารถในการประกอบอาชีพที่ตนได้ตัดสินใจเลือกแล้ว และอาจมีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งหน้าที่การงานได้ในระยะนี้
5. การสร้างความก้าวหน้าและความมีเกียรติในอาชีพ (Consolidation) อยู่ในช่วงอายุ 35 ปีขึ้นไป บุคคลจะมีความมั่นคงในตนเอง มีทักษะในอาชีพ เป็นผู้อาวุโสในระบบงานนั้น อันจะนำไปสู่ความรู้สึกปลอดภัยและความมั่นใจต่อตำแหน่งงาน ในระยะเวลาต่อมา

ความสนใจในอาชีพ

แอน โร (Anne Roe 1964:85) กล่าวถึงความสนใจว่าเป็นสิ่งที่บุคคลชอบ ให้ความใส่ใจ สังเกต นึกถึง หรือกระทำด้วยความพอใจ และสนุกสนานเพลิดเพลิน วัชรีย์ ทรัพย์มี (2522:46) ได้ให้ความหมายของความสนใจว่า "ความสนใจคือความรู้สึกจลจลอยากรู้ อยากเห็น อยากกระทำสิ่งที่ตนสนใจนั้น ความสนใจเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนหรือการทำงาน"

ความสนใจเป็นสิ่งที่เกิดได้จากการเรียนรู้ และมีการพัฒนาขึ้นตามประสบการณ์ของชีวิต และการเจริญเติบโตของร่างกาย (Garrison 1956:130-132) ดังที่ซูเปอร์และไครส์ (Super and Crites, cited by Crites 1969:29) ได้สรุปจากการวิจัยเกี่ยวกับความสนใจว่า "ความสนใจเป็นผลสืบเนื่องจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม" และความสนใจยังเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ และจะมีอิทธิพลต่อการที่เขาจะมีความบากบั่นในการประกอบอาชีพมากน้อยเพียงใด (วัชรีย์ ทรัพย์มี 2522:15)

ความสนใจในอาชีพอาจกล่าวได้ว่า เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่ออาชีพใดอาชีพหนึ่งที่จะกระตุ้นให้บุคคลเลือกหรือกระทำในอาชีพที่ตนชอบ และในที่สุดจะบรรลุจุดหมายของการประกอบอาชีพที่ตั้งไว้ (คมเพชร ฉัตรศุภกุล 2521:104) การประกอบอาชีพที่ตนไม่สนใจนั้น นอกจากจะเป็นการฝืนใจทำแล้ว ยังทำให้ไม่มีความก้าวหน้า เพราะบุคคลมักคิดจะเปลี่ยนอาชีพทันทีที่มีโอกาส นอกจากนี้ทัศนคติที่ดีต่ออาชีพนั้นย่อมมีน้อยเป็นธรรมดา มักจะมีความรู้สึกดูหมิ่น คุกเข่า อาชีพที่ตนประกอบอยู่ (สุจิต เหลาสุนทร 2505:34) จากข้อความดังกล่าวข้างต้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ความสนใจในอาชีพหมายถึง ความชอบ ความใส่ใจต่ออาชีพใดอาชีพหนึ่ง อันจะทำให้บุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะเลือกประกอบอาชีพนั้น ๆ ในภายหน้า

พัฒนาการของความสนใจในอาชีพ

จุดเริ่มต้นของความสนใจในอาชีพของแต่ละบุคคลนั้น ซูเปอร์ (Super, cited by Osipow 1973:138) ได้สรุปไว้ในงานตามขั้นพัฒนาทางอาชีพ (Vocational Development Task) ไว้ว่า บุคคลจะมีการก่อตัวของความสนใจในอาชีพ (Crystallization) ในช่วงอายุระหว่าง 14-18 ปี และเมื่อบุคคลมีการพัฒนาตามวัยแล้ว เด็กหญิงและเด็กชายจะมีความสนใจในอาชีพที่แตกต่างปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนเมื่ออายุ 15 ปี ซึ่งหมายความว่ารูปแบบของความสนใจใน

อาชีพนั้นเกิดก่อนที่บุคคลจะได้รับการฝึกฝน หรือได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับอาชีพมาก่อน (Strong 1943:12) โดยอาศัยองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อม เช่าวปัญญา ความแตกต่างทางด้านเพศ วุฒิภาวะ เป็นส่วนร่วมในการก่อให้เกิดการพัฒนาความสนใจของเด็กชายและเด็กหญิง จากวัยเด็ก สู่วัยรุ่นและถึงวัยผู้ใหญ่ (Garrison 1956:132) นอกจากนี้ยังพบว่าความสนใจของบุคคลจะ มีความแตกต่างกันตามชีวภาพ วัฒนธรรม สภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อมรอบตัว การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ตลอดจนเพศของบุคคล (Powell 1963:402)

การประเมินความสนใจในอาชีพ

คาร์เตอร์ (Carter, cited by Horrock 1951:488) ได้กล่าวถึงวิธีการ ประเมินความสนใจในอาชีพของบุคคลว่ามีความสนใจในอาชีพใดได้จาก

1. การให้บุคคลกล่าวถึงอาชีพที่ตนจะเลือกเป็นคำพูดออกมา
2. การใช้แบบสำรวจความสนใจในอาชีพ
3. การสังเกตปฏิกิริยาของบุคคลต่ออาชีพที่กระทำอยู่
4. การเข้าร่วมในโครงการฝึกอบรมต่าง ๆ ของบุคคล
5. การประกอบอาชีพของบุคคลนั้น

เจเกอร์ และโฟรลิก (Jager and Froeclhich อ้างถึงใน สุมรินทร์ ก้นหลง 2523:16) ได้อธิบายถึงวิธีรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจไว้ 4 ประการ ดังนี้คือ

1. สังเกตความเป็นไปของแต่ละบุคคล
2. ศึกษาความสนใจต่าง ๆ ที่บุคคลแต่ละคนแสดงออกมา
3. ศึกษากิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลนั้นกระทำ
4. ใช้แบบสำรวจความสนใจประเมินโดยตรง

นอกจากนี้ พาวเวลล์ (Powell 1963:337-338) ยังได้เสนอแนะวิธีการประเมิน ความสนใจไว้ดังนี้คือ

1. ใช้แบบสำรวจความสนใจ (Interest Inventories) แบบสำรวจนี้จะ ประกอบด้วยข้อความที่เกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ในอาชีพต่าง ๆ โดยให้บุคคลแสดงความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ ต่อข้อความต่าง ๆ เหล่านั้น

2. ใช้แบบสอบถามปลายเปิด (Openended Questionnaires) โดยให้แต่ละ

บุคคลมีอิสระที่จะตอบคำถามต่าง ๆ ได้ตามความรู้สึกที่แท้จริงของตน

3. ใช้การสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งจะช่วยให้ผู้สัมภาษณ์ได้สังเกตเห็นพฤติกรรมของผู้ถูกสัมภาษณ์ได้

การประเมินความสนใจจะใช้วิธีการใดนั้นขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลเป็นรายๆ ไป บางรายอาจต้องใช้หลายวิธีรวมกัน

ความหมายของความสนใจในอาชีพตามวิธีการประเมิน

ซูเปอร์ (Super, cited by Super & Crites 1968:378-380) ได้กล่าวถึงวิธีการของการได้ข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจไว้ 4 วิธีด้วยกันคือ

1. ความสนใจที่แสดงออกทางภาษา (Expressed Interest)

เป็นความสนใจในอาชีพที่แสดงออกทางภาษาถึงความชอบ หรือไม่ชอบในกิจกรรมการทำงานหรืออาชีพ ความสนใจที่แสดงออกทางภาษาในช่วงวัยเด็ก และวัยรุ่นตอนต้นนั้นจะยังไม่มีความแน่นอน และข้อมูลที่ไต่ยังไม่สามารถใช้ทำนายความสนใจได้อย่างชัดเจนนัก แต่เมื่อเข้าสู่ระยะวัยรุ่นตอนปลายและวัยผู้ใหญ่แล้ว ข้อมูลที่ไต่จึงจะมีความแน่นอนชัดเจนมากขึ้น

ความสนใจในอาชีพที่แสดงออกทางภาษาจะมีความชัดเจนแน่นอนเพียงใด ขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ยังมีการศึกษาพบว่าความเชื่อถือได้ของความสนใจที่แสดงออกทางภาษานี้ยังขึ้นอยู่กับลักษณะของคำถามของผู้ถามคำถามอีกด้วย (Gilger; 1942, Lurie, 1942; Trow, 1942 and Hamburger, 1958, cited by Super & Crites 1968:378)

2. ความสนใจที่ปรากฏอย่างชัดเจน (Manifest Interest)

เป็นความสนใจในอาชีพที่ตัดสินใจจากการที่เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรม หรืออาชีพ เช่น การที่เด็กนักเรียนเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมนุมศิลปการละครนั้น แสดงว่าเด็กมีความสนใจในศิลปะหรือวรรณคดี แต่ความสนใจที่ปรากฏอย่างชัดเจนนี้ อาจมิใช่ความสนใจอย่างแท้จริงที่มีอยู่แต่เดิม แต่เป็นความสนใจที่เกิดขึ้นพร้อมกันหรือตามมาภายหลังจากการที่บุคคลได้เข้าร่วมในกิจกรรมนั้นๆ และนอกจากนี้ความสนใจชนิดนี้อาจถูกจำกัดโดยภาวะทางการเงินและสิ่งแวดล้อมของเด็กในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมก็ได้

3. ความสนใจที่ได้จากการใช้แบบสอบถาม (Tested Interest)

เป็นความสนใจในอาชีพที่ได้จากการถูกทดสอบ ด้วยแบบสอบถามที่เป็นปรนัย (Objective) ที่จะมีความแตกต่างไปจากแบบสำรวจ ที่เป็นการประเมินตนเองโดยวิธีอัตนัย (Subjective) ความสนใจที่ได้จากการทดสอบนี้ตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ว่า เมื่อบุคคลมีความสนใจในอาชีพใดแล้วบุคคลมักจะค้นคว้าหาความรู้ ศึกษาเพิ่มเติมถึงกิจกรรมในอาชีพนั้น ๆ มากกว่าคนอื่นที่ไม่มีความสนใจในอาชีพนั้น ข้อคำถามในแบบสอบถามนี้จึงเกี่ยวกับความรู้ในหลาย ๆ อาชีพ และการที่บุคคลสามารถตอบคำถามเกี่ยวกับอาชีพใด ๆ ได้ดี แสดงว่าบุคคลมีความสนใจในอาชีพนั้น

4. ความสนใจที่ได้จากการใช้แบบสำรวจ (Inventoried Interest)

เป็นการประเมินความสนใจโดยวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการจัดความสำคัญ หรือ ความชอบในกิจกรรมและงานอาชีพ ตลอดจนการแสดงออกถึงความชอบในอาชีพโดยใช้แบบสำรวจ ซึ่งจะมีความคล้ายกับการใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาถึงความสนใจที่แสดงออก แต่จะมีลักษณะแตกต่างที่สำคัญคือ คำตอบที่ได้จากแบบสำรวจนี้ได้มีการทดลองศึกษา และได้จัดทำอยู่ในรูปของการให้คะแนนคำตอบ ซึ่งต้องอาศัยวิธีการทางสถิติเพื่อแปลความหมายของข้อมูล อันจะทำให้ทราบถึงแนวโน้มของความสนใจของบุคคลว่า โดยส่วนรวมแล้วกิจกรรมที่เขาสนใจนั้นเป็นกิจกรรมที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลชอบหรือสนใจอาชีพอะไร

แบบสำรวจความสนใจในอาชีพที่มีใช้ในต่างประเทศมีอยู่หลายฉบับ เช่น The Strong Vocational Interest Blank สร้างโดย E.K. Strong, Kuder Preference Record ของ G.Frederic Kuder เป็นต้น

สำหรับในประเทศไทยนั้น ได้มีการจัดทำแบบสำรวจความสนใจในอาชีพขึ้นเช่นเดียวกัน ที่มีใช้กันอย่างแพร่หลาย ได้แก่

1. แบบตรวจสอบความสนใจในอาชีพ ของกองวิจัยการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

เป็นแบบสำรวจฉบับหนึ่งที่ใช้ในการประเมินความสนใจในอาชีพของนักเรียน ซึ่ง สวัสดิ์ ประทุมราช และคณะ ได้แปลและเรียบเรียงมาจากแบบสำรวจความสนใจในอาชีพชุด Kuder Preference Record Vocational ซึ่งสร้างขึ้นโดย G.Frederic Kuder เมื่อ ปี ค.ศ. 1943 โดยมีการดำเนินการทดลองและรวบรวมข้อมูล ตลอดจนหาปกติวิสัย (Norms)

ของคะแนนความสนใจในอาชีพของแต่ละกลุ่มอาชีพ จากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 5 เมื่อปี พ.ศ. 2519

แบบสำรวจความสนใจในอาชีพฉบับนี้มี 12 ตอน ตอนละ 14 ข้อ รวม 168 ข้อ ในแต่ละข้อจะกำหนดกิจกรรม 3 ชนิดที่แตกต่างกัน และให้นักเรียนเลือกตอบว่ากิจกรรมใดเพียงกิจกรรมเดียวที่นักเรียนชอบมากที่สุด และชอบน้อยที่สุดจากกิจกรรม 3 ชนิดที่กำหนดให้ นั้น ใช้เวลาในการตอบประมาณ 60 นาที แบ่งความสนใจไว้ 10 ประเภท คือ งานกลางแจ้ง งานจักรกล งานคำนวณ งานวิทยาศาสตร์ งานบริการสังคม งานชักชวนโฆษณา งานศิลปะ งานวรรณกรรม งานดนตรี และงานเสมียน การตรวจให้คะแนนจะต้องใช้คำเฉลย (Key) ถึง 10 แผ่น แผ่นละประเภทอาชีพ เมื่อได้คะแนนรวมของแต่ละประเภทอาชีพแล้วจึงนำคะแนนดิบมาวิเคราะห์ถึงความสนใจในอาชีพ

2. แบบสำรวจความสนใจในอาชีพของคูเดอร์ฉบับ Kuder General Interest Survey ฉบับภาษาไทย ซึ่งแปลและเรียบเรียงปรับปรุงเป็นภาษาไทยโดย พรรณราย ทรัพย์ะประภา เมื่อ พ.ศ. 2519 และสุนรัตน์ กันทอง ไคนำไปศึกษาถึงความตรงตามสภาพของแบบสำรวจความสนใจในอาชีพของคูเดอร์ กับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อปี พ.ศ. 2523

ลักษณะของแบบสำรวจความสนใจในอาชีพนี้มีลักษณะคล้ายกับ "แบบตรวจสอบความสนใจในอาชีพ" ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวคือ แบบสำรวจความสนใจในอาชีพฉบับนี้มี 12 ตอน ตอนละ 14 ข้อรวม 168 ข้อ ในแต่ละข้อจะกำหนดกิจกรรม 3 ชนิด ที่แตกต่างกันและให้นักเรียนเลือกตอบว่ากิจกรรมใดเพียงกิจกรรมเดียวที่นักเรียนชอบมากที่สุด และชอบน้อยที่สุดจากกิจกรรม 3 ชนิด ที่กำหนดให้ แบ่งความสนใจในอาชีพไว้ 10 ประเภท เช่นเดียวกับแบบตรวจสอบความสนใจในอาชีพ ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ใช้เวลาในการทำประมาณ 45-60 นาที กระดาษคำตอบจะแยกต่างหากจากแบบสำรวจ นอกจากนี้ยังมีมาตราตรวจสอบ (Verification Scale) อยู่ในกระดาษคำตอบอีกด้วย ในการตอบแบบสำรวจให้เข้มงวดเจาะกระดาษคำตอบ ตามคำชี้แจง (สุนรัตน์ กันทอง 2523 : 18-19)

3. แบบสำรวจความพอใจในอาชีพ (Vocational Preference Inventory)

เป็นแบบสำรวจความสนใจในอาชีพสร้างขึ้นโดย John Holland เพื่อใช้สำรวจความสนใจในอาชีพ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา วิทยาลัยและระดับผู้ใหญ่ทั่วไป ซึ่ง พรรณราย

ทรัพย์สินประภา ไคแปลและเรียบเรียงเป็นภาษาไทยเมื่อปี พ.ศ. 2520 และพิมพ์ พร้อมดกลไค นำไปศึกษาความตรงตามโครงสร้างของแบบสำรวจความสนใจในอาชีพ กับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อ ปี พ.ศ. 2521

แบบสำรวจนี้จะประกอบด้วยรายชื่ออาชีพ 160 อาชีพ ให้ผู้ตอบเลือกตอบว่า "ชอบ" หรือ "ไม่ชอบ" อาชีพนั้น ๆ ใช้เวลาการทำประมาณ 15-30 นาที และรายชื่อทั้ง 160 อาชีพนี้จะถูกจัดแบ่งเป็น 11 สเกล โดย 6 สเกลแรกเป็นประเภทอาชีพ ได้แก่ งานช่างฝีมือและกลางแจ้ง งานวิทยาศาสตร์และเทคนิค งานบริการการศึกษาและสังคม งานสำนักงานและเสมียน งานจัดการและค้าขาย งานศิลปะดนตรี และวรรณกรรม ตามลำดับ 5 สเกลหลังเป็นลักษณะบุคลิกภาพ ได้แก่ การควบคุมตนเอง ความเป็นชาย ความปรารถนาสถานะ ความไม่สม่ำเสมอ และการคล้อยตามผู้อื่น ตามลำดับ

ความสนใจในอาชีพไคจากการประเมินคะแนนใน 6 สเกลแรก ถ้านักเรียนไคคะแนนสูงสุดในสเกลใด หมายความว่า นักเรียนมีความสนใจในอาชีพประเภทนั้น ส่วนบุคลิกภาพจะประเมินจาก 5 สเกลหลัง (พิมพ์ พร้อมดกล 2522:29)

จะเห็นว่าแบบสำรวจความสนใจในอาชีพที่ใช้กันอย่างแพร่หลายนี้ เป็นแบบสำรวจที่แปลและเรียบเรียงมาจากต่างประเทศ ขั้นตอนในการทดสอบ การตรวจและแปลความหมาย ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในด้านการศึกษาทดสอบโดยเฉพาะ

แต่จากสภาพความเป็นจริงของการแนะแนวในโรงเรียน พบว่าครูแนะแนวในโรงเรียนกับจำนวนนักเรียนมักไม่ไคสัคส่วนกัน และนอกจากงานแนะแนวที่ต้องทำอย่างเต็มที่แล้ว ครูแนะแนวมักต้องทำงานเกี่ยวข้องกับการบริการ หรือการบริหารงานด้านการศึกษาของโรงเรียนอีกด้วย ดังนั้นการที่ครูแนะแนวจะนำแบบสำรวจความสนใจในอาชีพดังกล่าวข้างต้น ไปใช้ในการเก็บข้อมูลด้าน อาชีพกับนักเรียนจำนวนมากจึงเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยุ่งยาก เพราะนอกจากจะต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญในด้านการศึกษาทดสอบโดยเฉพาะแล้ว ยังต้องอาศัยเวลาและค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูงอีกด้วย เราจึงพบว่าตามโรงเรียนต่าง ๆ มักใช้แบบสอบถามหรือแบบฟอร์มที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการใช้งานนั้น ๆ ในการเก็บข้อมูลเพื่อวางแผนการศึกษาและอาชีพของนักเรียน อาทิ เช่น แบบสอบถามผู้ปกครองเกี่ยวกับเค้าโครงการศึกษา ของโรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย จังหวัดนครราชสีมา แบบสำรวจความสนใจที่ใช้สำหรับประกอบหลักสูตรวิชากิจกรรมสำรวจชั้น ม.ศ. 1 หน่วยที่ 2 ของโครงการพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนมัธยมแบบประสม แบบสำรวจนักเรียนสอบตก

ของโรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น (กรมสามัญศึกษา 2518:1-248)

นอกจากนี้ตามโรงเรียนต่างๆ ยังจัดให้มีชั่วโมงสำหรับการแนะนำอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 คาบ ในการที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา อาชีพ ตลอดจนการช่วยให้นักเรียนได้ค้นพบถึงความถนัด ความสามารถและความสนใจของตนเอง ผู้วิจัยจึงเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้จะมีผลทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ได้มีการสำรวจและเข้าใจถึงความต้องการในด้านการศึกษาและอาชีพของตนในระดับหนึ่ง ประกอบกับในระยะนั้นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำเป็นต้องตัดสินใจเลือกโปรแกรมการศึกษาต่อ ส่วนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จะมีการตัดสินใจเลือกการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต จึงสมควรจะสอบถามความสนใจในอาชีพของนักเรียน พร้อมทั้งเหตุผลของความสนใจในอาชีพได้โดยตรง

ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของการแนะนำในโรงเรียน การศึกษาถึงความสนใจในอาชีพของนักเรียนในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเพื่อให้นักเรียนตอบถึงอาชีพที่นักเรียนสนใจ พร้อมทั้งเหตุผลของความสนใจในอาชีพนั้นๆ ด้วย และจากสมมุติฐานของความสนใจที่ได้จากการใช้แบบสอบถาม (Tested Interest) ที่ว่า เมื่อบุคคลมีความสนใจในอาชีพใดแล้วบุคคลนั้นมักจะค้นคว้าหาความรู้ ศึกษาเพิ่มเติมถึงกิจกรรมในอาชีพนั้น ๆ และการที่บุคคลสามารถตอบคำถามเกี่ยวกับอาชีพใด ๆ ได้ดี แสดงว่าบุคคลมีความสนใจในอาชีพนั้น (Super, cited by Super & Crites 1968 : 379) ผู้วิจัยจึงมีข้อคำถามให้นักเรียนตอบถึงความรู้ ความเข้าใจในลักษณะงาน ตลอดจนความรู้ความสามารถที่ต้องใช้ในอาชีพที่นักเรียนสนใจอีกด้วย

อย่างไรก็ตามได้มีผู้วิจารณ์ไว้ว่า การใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยนั้น มักให้ความเชื่อถือและความเที่ยงตรงค่อนข้างต่ำ ผู้วิจัยได้แก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องดังกล่าวโดยผู้วิจัยจะเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง มีการอธิบายให้นักเรียนเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม อธิบายให้นักเรียนเข้าใจว่าคำตอบที่นักเรียนให้มานั้นจะถือเป็นความลับ และนำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการแนะนำและการศึกษาเท่านั้น โดยจะไม่ก่อให้เกิดผลเสียหายใด ๆ แก่ตัวนักเรียนทั้งสิ้น มีการอธิบายถึงวิธีการตอบคำถามโดยละเอียด และในขณะที่นักเรียนกรอกแบบสอบถามนั้น ถ้านักเรียนมีความสงสัยในข้อใด ก็จะอธิบายให้ทราบอย่างชัดเจน ซึ่งวิธีการเก็บข้อมูลเช่นนี้ จำเนียร ช่วงโชติ (2518:282) แทรกซ์เลอร์ และนอร์ธ (Traxler & North 1966:39) ได้กล่าวไว้ว่า จะเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งจะทำให้ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนั้น มีความเชื่อถือได้มากขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในที่นี้จะกล่าวถึงความสนใจในอาชีพ ที่จะมีแนวโน้มทำให้บุคคลเลือกประกอบอาชีพนั้นๆ ในภายหน้า ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ระดับชั้นเรียนกับความสนใจในอาชีพ

ระดับชั้นเรียนมีความสัมพันธ์โดยตรงกับอายุของนักเรียน ดังนั้นการกล่าวถึงงานวิจัยเรื่องระดับชั้นเรียนกับความสนใจในอาชีพ จึงจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับอายุของนักเรียน เมื่อพิจารณาจากงานตามขั้นพัฒนาทางอาชีพของซูเปอร์ (Super, cited by Osipow 1973:138-139) จะพบว่าช่วงอายุ 14-18 ปี เป็นระยะที่มีการก่อตัวของความสนใจในอาชีพ (Crystallization) มีการตัดสินใจในอาชีพที่ยังไม่แน่นอน จนกระทั่งอายุ 18-21 ปี จึงจะมีการพัฒนาความสนใจในอาชีพที่เฉพาะเจาะจง (Specification) มากขึ้น เช่นเดียวกับผลการวิจัยของสตรอง (Strong, cited by Powell 1963 : 336) ที่ศึกษาติดตามผลของคะแนนความสนใจในอาชีพจากการใช้แบบสำรวจความสนใจในอาชีพ และพบว่าคะแนนความสนใจในอาชีพจะคงที่มากขึ้นเมื่ออายุประมาณ 17 ปีขึ้นไป

เวินร็อท (Weinroth 1974 : 1453-A) ศึกษาความสนใจในอาชีพของเด็กนักเรียนหญิงระดับชั้น 8-12 อายุระหว่าง 13-18 ปี ในเขตเมือง Tioga และ Potter ในรัฐเพนซิลวาเนีย โดยใช้แบบสำรวจ Hachman-Gaither Vocational Interest Inventory ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุสูงกว่า 16 ปี จะมีความสนใจในอาชีพแคบและลึกซึ้งกว่ากลุ่มวัยรุ่นที่มีอายุต่ำกว่า 16 ปี

เบรดลีย์ (Bredley, cited by Horrocks 1951:482-484) ศึกษาการกระจายการเลือกอาชีพของนักเรียนระหว่างเกรด 7-12 พบว่าในแต่ละระดับชั้นเรียน นักเรียนจะสนใจอาชีพเกี่ยวกับงานวิชาชีพในจำนวนใกล้เคียงกัน และสนใจในอาชีพทั้งทักษะ และไม่ใช้ทักษะน้อยมาก

โรเบอร์ และการ์ฟิลด์ (Roerber and Garfield, cited by Horrock 1951 : 481-483) ศึกษาความสนใจในอาชีพของนักเรียนมัธยมเกรด 9-12 จำนวน 1995 คน พบว่า

อาชีพที่นักเรียนให้ความสนใจเพิ่มขึ้นตามระดับชั้นเรียนได้แก่ งานเสมียน คนร่างหนังสือ นักบัญชี คนงานในโรงงาน เซลแมน นักออกแบบ ส่วนอาชีพที่นักเรียนให้ความสนใจลดลงตามระดับชั้นเรียน ได้แก่ งานเกษตรกร นักบิน งานเกี่ยวกับเครื่องจักรกล นักดนตรี อาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ผลการวิจัยในประเทศเกี่ยวกับระดับชั้นเรียนและความสนใจในอาชีพมีโดยสังเขปดังนี้

หวัน ประพาน (2515:69) ศึกษาเปรียบเทียบความสามารถ ความสนใจ และความต้องการในการเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดสงขลา จำนวน 472 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสำรวจความสนใจในอาชีพของคูเคอร์ พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนมัธยมแบบประสมสนใจในอาชีพเกี่ยวกับภาษาและวรรณคดีมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การบริการสังคม วิทยาศาสตร์ คำนวน งานนอกสำนักงาน เครื่องยนต์กลไก ศิลปะ เสมียน และดนตรี ตามลำดับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนมัธยมสายสามัญสนใจในอาชีพเกี่ยวกับการบริการสังคมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ภาษาและวรรณคดี วิทยาศาสตร์ งานนอกสำนักงาน เครื่องยนต์กลไก คำนวน ศิลปะ ดนตรี เสมียน และการโฆษณา ตามลำดับ

นิตยา ธรรมพันธ์ (2523:74) ศึกษาเรื่องค่านิยมในอาชีพและการเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาส จำนวน 750 คน โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้น พบว่า อาชีพที่นักเรียนสนใจจะเลือกมากที่สุดได้แก่ อาชีพในหมวดวิชาชีพวิชาการ รองลงมาได้แก่ ช่างเทคนิค ช่างฝีมือ และอาชีพทหาร ตามลำดับ

2.1 เพศกับความสนใจในอาชีพของนักเรียน

แฟรงก์คลิน (Franklin, cited by Horrocks 1951:486-487) ศึกษา นักเรียนจำนวน 1,600 คน โดยใช้วิธีสอบถามเป็นระยะ ๆ ถึง 3 ครั้งในช่วงเวลา 1 ปี พบว่า เด็กชายจะมีความคงที่ของความสนใจในอาชีพเดิม 45% - 67% ในขณะที่เด็กหญิงจะมีความคงที่ของความสนใจในอาชีพประมาณ 64% - 75%หรืออาจกล่าวได้ว่า เด็กหญิงจะมีความคงที่ของความสนใจในอาชีพเดิมมากกว่าเด็กชาย สอดคล้องกับการศึกษาของลีสแมน และวิทตี้ (Lehman and Witty, 1936, cited by Roe 1964:88) ที่ศึกษาถึงทัศนคติเกี่ยวกับอาชีพของเด็กหญิงและเด็กชายอายุระหว่าง 8.5-18.5 ปีจำนวน 26,878 คน พบว่าทัศนคติเกี่ยวกับอาชีพของเด็กชายจะมีการเปลี่ยนแปลงตามอายุมากกว่าเด็กหญิง และเกี่ยวกับอาชีพที่สนใจพบว่า

เด็กหญิงมีแนวโน้มที่จะสนใจในอาชีพที่ขึ้นอยู่กับโต๊ะ อาชีพเกี่ยวกับความงาม เกี่ยวกับการบริการ การสอน ในขณะที่เด็กชายจะสนใจในอาชีพเกี่ยวกับการเดินทาง การมีความเคลื่อนไหว กิจกรรมทางกายภาพ และงานที่ได้ออกคำสั่งผู้อื่น

ฟอกซ์ (Fox, 1947, cited by Powell 1963:336) ศึกษา นักเรียนเกรด 9 ในระยะเวลาห่างกัน 2 เดือน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจความสนใจในอาชีพของคูเคอร์ พบว่า นักเรียนชายจะมีความคงที่ของความสนใจในอาชีพ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ศิลปะ เครื่องจักรกล การคำนวณ การบริการทางสังคม งานเสมียน งานค้ำวรรณกรรม และการชักชวนโฆษณา ตามลำดับ นักเรียนหญิงจะมีความสนใจคงที่ในงานค้ำบริการสังคม วรรณกรรม วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ศิลปะ งานเสมียน การคำนวณ เครื่องจักรกล และการชักชวนโฆษณา ตามลำดับ

อีเซล และทาเท (Ezell and Tatate 1955: 217-222) ศึกษาเกี่ยวกับการมองอนาคตของเด็กนักเรียนมัธยมปลายจำนวน 1,572 คน พบว่า นักเรียนให้ความสนใจในงานวิชาชีพมากที่สุด โดยที่นักเรียนจะสนใจอาชีพเกี่ยวกับการค้า การเกษตรกรรม การอุตสาหกรรม เป็นอันดับรองลงมา ส่วนนักเรียนหญิงจะสนใจในอาชีพเกี่ยวกับเสมียน การค้า การตกแต่งและการบริการ เป็นอันดับรองลงมา

แวกเนอร์ (Wagner 1977:1353-A) ศึกษาติดตามผลระยะยาวของการเลือกอาชีพของนักเรียนมัธยมปลายใน Minnesota ตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1960-1975 กับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนเกรด 12 จำนวน 1,702 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ Strong Vocational Interest Blank (SVIB) มีการแบ่งประเภทอาชีพเป็น 6 ประเภทตามการแบ่งประเภทอาชีพของ จอห์น ฮอลแลนด์ โดยถือเอาคะแนนจาก SVIB เป็นเกณฑ์ตัดสิน พบว่ารูปแบบของการเลือกอาชีพ ความชอบในอาชีพ ของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงในแต่ละปีจะมีความคล้ายคลึงกัน

ฮักกี (Hawkes 1978:2064-A) ศึกษาถึงความคงที่ของความสนใจในอาชีพของนักเรียนเกรด 9 ใน Frederick County เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ Ohio Vocational Interest Survey (OVIS) และมีการติดตามผลเมื่อนักเรียนเรียนอยู่เกรด 11 พบว่านักเรียนชายมีความคงที่ในเรื่องความสนใจในอาชีพมากกว่านักเรียนหญิง อย่างไรก็ตามแบบแผนอาชีพของนักเรียนหญิงหลังจบชั้นมัธยมศึกษาแล้วจะมีความคงที่มากกว่านักเรียนชาย

สำหรับงานวิจัยในประเทศ จะกล่าวถึงผลการวิจัยโดยสังเขปดังนี้

หวน ประพาน (2515:69) ศึกษาเปรียบเทียบความสามารถ ความสนใจและความต้องการในการเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 472 คน ในจังหวัดสงขลา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสำรวจความสนใจในอาชีพของโรงเรียนมัธยมสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ซึ่งคัดแปลงจากแบบสำรวจความสนใจในอาชีพของกูเคอร์ พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความสนใจในอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นักเรียนหญิงสนใจในอาชีพเกี่ยวกับภาษาและวรรณคดีเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาได้แก่งานบริการสังคม ส่วนนักเรียนชายสนใจงานวิทยาศาสตร์เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาได้แก่งานด้านคำนวณ

พิมพ์ พรอมถกล (2522:46) ศึกษา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 565 คน ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสำรวจความพอใจในอาชีพของจอห์น ฮอลแลนด์ พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความสนใจในอาชีพแตกต่างกัน นักเรียนชายสนใจในอาชีพประเภทงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากที่สุด นักเรียนหญิงสนใจในอาชีพสำนักงานและงานเสมียนมากที่สุด

ในปีเดียวกัน เสถียร ศรีรัตน์ (2522:62) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความก้าวร้าวและความสนใจในอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดสงขลา ปีการศึกษา 2521 จำนวน 500 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสำรวจความสนใจในอาชีพของโรงเรียนมัธยมสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ซึ่งคัดแปลงจากแบบสำรวจความสนใจในอาชีพของกูเคอร์ พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิง สนใจในอาชีพเกี่ยวกับงานนอกสำนักงาน เครื่องยนต์กลไก คำนวณ วิทยาศาสตร์ ภาษาและวรรณคดี บริการสังคม และเสมียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .01 แต่มีความสนใจในอาชีพเกี่ยวกับการโฆษณา ศิลปะ และดนตรีไม่แตกต่างกัน

ในปีต่อมา สุนทรรัตน์ กันทอง (2523:45-46) ศึกษา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 290 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสำรวจความสนใจในอาชีพของกูเคอร์ พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงสนใจในอาชีพงานกลางแจ้ง งานจักรกล งานด้านคำนวณ งานวิทยาศาสตร์ งานบริการสังคม และงานเสมียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยที่นักเรียนชายจะสนใจในอาชีพงานกลางแจ้ง งานจักรกล งานวิทยาศาสตร์มากกว่านักเรียนหญิง และนักเรียนหญิงจะสนใจในอาชีพด้านคำนวณ งานบริการสังคม และงานเสมียนมากกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญ

3. อาชีพของบิดาและอาชีพของมารดากับความสนใจในอาชีพ

ครอบครัวถือเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุด เป็นหน่วยของสังคมที่มีความสัมพันธ์และความร่วมมืออย่างใกล้ชิด เป็นสังคมแรกที่ให้ประสบการณ์ชีวิตแก่เด็ก และยังเป็นสถานที่ที่จะทำให้เด็กได้เรียนรู้บทบาทของการทำงานอีกด้วย ดังที่มอเซอร์ (Moser, 1952, cited by Powell 1963:375) ได้ศึกษาอิทธิพลของบิดามารดาต่อความพึงพอใจในอาชีพของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 500 คน พบว่า วัฒนธรรม บรรยากาศแวดล้อมที่บ้าน สถานภาพของบิดามารดา ตัวอย่างจากบิดามารดา จะเป็นตัวการที่สำคัญอย่างหนึ่งต่อความชอบและการตัดสินใจเลือกอาชีพของบุตร

แทนเซอร์ (Tanzer 1957:890) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพและการเลือกอาชีพของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชายจำนวน 183 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ Lee Thrope Interest Inventory พบว่า ระดับความสนใจและอาชีพของบิดาจะมีความสัมพันธ์กับระดับการเลือกอาชีพอย่างมีนัยสำคัญ

ผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นขัดแย้งกับการศึกษาของ แซมสันและสตีฟเฟลอร์ (Samson and Steffle, 1952, cited by Powell 1963:375) ที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายของอาชีพกับอาชีพของบิดา ในเด็กนักเรียนมัธยมปลายที่ได้รับการบริการการแนะแนวจำนวน 1,000 คน พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายในอาชีพของนักเรียนกับอาชีพของบิดา แต่อาจเป็นไปได้ว่านักเรียนจะเลือกอาชีพที่บิดาทำอยู่ หรืออาชีพที่คล้ายคลึงกับ อาชีพของบิดา เนื่องจากว่านักเรียนได้ทำความรู้จักกับขอบข่ายงานนั้นมากที่สุด

อย่างไรก็ตาม เบรดลีย์ (Bredley, cited by Horrocks 1951:498) ได้ศึกษาถึงการกระจายการเลือกอาชีพของนักเรียนระหว่างเกรด 7-12 พบว่า นักเรียนที่บิดามารดาประกอบอาชีพเกี่ยวกับงานวิชาชีพจะเลือกงานเกี่ยวกับวิชาชีพตามบิดามารดา

แบลคเบอร์น (Blackburn 1975:4152-A) ศึกษาถึงตัวแปรที่มีผลต่อความปรารถนาและความคาดหวังในการศึกษาและอาชีพของนักเรียนหญิงชั้นมัธยมปลายใน Northeast Texas จำนวน 428 คน โดยใช้แบบสอบถาม มีการแบ่งระดับความปรารถนาและความคาดหวังในอาชีพเป็น 6 ระดับ พบว่า นักเรียนที่รายงานตนเองว่าบิดาและมารดามีอาชีพอยู่ในระดับสูง จะมีความคาดหวังทางอาชีพสูงกว่านักเรียนที่รายงานตนเองว่าบิดาและมารดามีอาชีพอยู่ในระดับต่ำกว่า

แจนเซน (Janssen 1983:2804-A) ศึกษาถึงความปรารถนาและความคาดหวังของ

ผู้ปกครองต่อการศึกษาและอาชีพของบุตร กับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมปลายจำนวน 10,317 คน ใน Wisconsin ในปี ค.ศ. 1957 พบว่าอาชีพของบิดามีความสำคัญต่อความปรารถนาและความคาดหวังในด้านการศึกษาและอาชีพของบุตรชาย ในขณะที่อาชีพของมารดาจะมีความสำคัญต่อความปรารถนาและความคาดหวังในด้านการศึกษาและอาชีพของบุตรสาว

สำหรับการวิจัยเรื่องอาชีพของบิดา และอาชีพของมารดา กับความสนใจในอาชีพของนักเรียนในประเทศไทยนั้น จะกล่าวถึงโดยสังเขปดังนี้

สมจิต อภิชนาพงศ์ (2523:46) ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแสดงตัว-เก็บตัว กับความสนใจในอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2523 ในจังหวัดชุมพร จำนวน 432 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสำรวจความสนใจในอาชีพมาตรฐานของกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พบว่านักเรียนที่บิดามารดามีอาชีพต่างกันจะมีความสนใจในอาชีพในแต่ละประเภทไม่แตกต่างกัน

ในปีต่อมา มารศรี กองเกตุ (2424:52-54) ศึกษาถึงผลของทัศนคติ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ของบิดามารดาที่มีผลต่อการเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อายุระหว่าง 14-18 ปี จำนวน 341 คน มีการแบ่งประเภทอาชีพของบิดามารดาและความสนใจในอาชีพของนักเรียนตามเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งได้แก่แบบสำรวจความพอใจในอาชีพของจอห์น ฮอลล์แลนด์ เป็น 6 ประเภท คือ งานช่างฝีมือและกลางแจ้ง งานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี งานบริการการศึกษาและสังคม งานสำนักงานและเสมียน งานจัดการและค้าขาย และงานศิลปะดนตรีและวรรณกรรม พบว่า อาชีพของบิดา และอาชีพของมารดาไม่มีผลต่อความสนใจในอาชีพของนักเรียน นักเรียนที่บิดาและมารดาประกอบอาชีพในแต่ละประเภท สนใจในอาชีพงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากที่สุด

4. ระดับการศึกษาของบิดามารดากับความสนใจในอาชีพของนักเรียน

แบลคเบอร์น (Blackburn 1975:4152-A) ศึกษาตัวแปรที่มีผลต่อความปรารถนาและความคาดหวังในด้านการศึกษา และอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 428 คน พบว่า คะแนนของความปรารถนาและความคาดหวังทางด้านการศึกษา และอาชีพของนักเรียน จะสูงขึ้นในกลุ่มนักเรียนที่บิดาและมารดามีระดับการศึกษาสูง

ฮัทตัน (Hutton 1979:6051-A) ศึกษาเรื่องความสนใจในอาชีพและแรงจูงใจที่มีผล

ต่อความสำเร็จในอาชีพของเพศหญิงจำนวน 351 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ World of Work Inventory และแบบสอบถามที่สร้างขึ้น พบว่า เพศหญิงกลุ่มที่มีความปรารถนาทางอาชีพสูงจะมีบิดาและมารดา มีระดับการศึกษาคล้ายคลึงกัน ในขณะที่กลุ่มที่มีความปรารถนาทางอาชีพต่ำบิดาจะมีระดับการศึกษาในระดับสูงกว่าการศึกษาของมารดา

สำหรับผลการวิจัยเรื่อง ระดับการศึกษาของบิดามารดากับความสนใจในอาชีพของนักเรียนในประเทศไทยนั้น มีโดยสังเขปดังนี้

พิมพ์ พรอมถกล (2522:67) ศึกษากลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 565 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสำรวจความพอใจในอาชีพของ จอห์น ฮอลแลนด์ พบว่า นักเรียนมีความสนใจในอาชีพแตกต่างกันตามระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครองโดยนักเรียนที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่รู้หนังสือ จะสนใจในอาชีพประเภทงานจัดการและค้าขายมากที่สุด ส่วนนักเรียนที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาขึ้นไป จะสนใจในอาชีพประเภทงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากที่สุด

สมจิต อภิชนาพงศ์ (2523:50) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแสดงตัวเก็บตัว กับความสนใจในอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 432 คน ในจังหวัดชุมพร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจความสนใจในอาชีพมาตรฐานของกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการซึ่งแบ่งความสนใจในอาชีพเป็น 10 ประเภทได้แก่งานจักรกล งานคำนวณ งานเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ งานชักชวนโฆษณา งานศิลปะ งานวรรณกรรม งานดนตรี งานบริการสังคม งานเสมียน และการทำงานนอกบ้าน พบว่านักเรียนที่บิดามารดา มีระดับการศึกษาตั้งแต่ไม่ได้เข้าศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา มีความสนใจในอาชีพแต่ละประเภทไม่แตกต่างกัน

ในปีต่อมา มารศรี กองเกตุ (2524:62) ศึกษาผลของทัศนคติ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ของบิดามารดาที่มีผลต่อการเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 341 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจความสนใจในอาชีพของ จอห์น ฮอลแลนด์ และแบบสอบถามที่สร้างขึ้น แบ่งระดับการศึกษาของบิดามารดาเป็น 4 ระดับได้แก่ ไม่ได้เข้าเรียน ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา พบว่า ระดับการศึกษาของบิดามีผลกระทบต่อความสนใจในอาชีพของนักเรียน แต่ระดับการศึกษาของมารดาไม่

มีผลกระทบต่อความสนใจในอาชีพของนักเรียน นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนที่บิดามารดามีระดับการศึกษาในแต่ละระดับจะให้ความสนใจในงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากที่สุด

5. ระดับรายได้ของบิดามารดากับความสนใจในอาชีพของนักเรียน

รายได้ของบิดามารดาเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งต่อการศึกษา เพื่อการประกอบอาชีพของบุตรในอนาคต ดังผลการวิจัยของโรเซนเบิร์ก (Rosenberg, 1957, cited by Osipow 1973:242) ที่ศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,000 คน พบว่า การหาเลี้ยงชีพของเด็กในอนาคตจะมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูงกับระดับรายได้ของบิดา โดยที่กินชเบอร์ก และคณะ (Ginzberg and others, 1951, cited by Osipow 1973:85) ศึกษาพบว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำจะเข้าสู่ระยะการเลือกอาชีพ โดยพิจารณาตามสภาพความเป็นจริงเร็วกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง หรืออาจกล่าวได้ว่าเด็กที่มีบิดามารดามีรายได้ต่ำจะต้องเผชิญกับงานเพื่อใช้ในการเลี้ยงชีพเร็วกว่าเด็กที่บิดามารดามีรายได้สูง

นอกจากนี้ แบลคเบอร์น (Blackburn 1975:4152-A) ได้ศึกษากลุ่มตัวอย่างนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายใน Northeast Texas จำนวน 428 คนโดยใช้แบบสอบถามพบว่า นักเรียนที่บิดามารดามีรายได้สูงจะมีความปรารถนาทางอาชีพในระดับสูง

ผลการวิจัยในประเทศ เรื่องระดับรายได้ของบิดามารดากับความสนใจในอาชีพของนักเรียนมีโดยสังเขปดังนี้

มารศรี กองเกตุ (2524:56) ศึกษาผลของทัศนคติ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ของบิดามารดาที่มีผลต่อการเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 341 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสำรวจความพอใจในอาชีพของจอห์น ฮอลแลนด์ และแบบสอบถามที่สร้างขึ้น พบว่า รายได้ของบิดามารดามีผลกระทบต่อความสนใจในอาชีพของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 กล่าวคือ นักเรียนที่บิดามารดามีรายได้ต่ำกว่า 1,000 บาท จะให้ความสนใจในอาชีพเกี่ยวกับงานสำนักงานและเสมียน และงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากที่สุด นักเรียนที่บิดามารดามีรายได้ 1,001-1,500 บาท ให้ความสนใจในอาชีพเกี่ยวกับงานสำนักงานและเสมียนมากที่สุด นักเรียนที่บิดามารดามีรายได้ 1,501-6,001 บาทขึ้นไปให้ความสนใจในอาชีพเกี่ยวกับงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากที่สุด

6. ระดับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนกับความสนใจในอาชีพของนักเรียน

สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน เป็นสิ่งหนึ่งที่แสดงถึงความสามารถทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งอาจถือเป็นตัวกำหนดอย่างหนึ่งต่อการเลือกศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพในอนาคตของนักเรียน ดังที่ ซูเปอร์ โควาสกี และก๊อดกิน (Super, Kowaski and Gotkin, 1967, cited by Osipow 1973:146-147) ได้ศึกษาติดตามผลของนักเรียนตั้งแต่อยู่ในโรงเรียนจนเข้าสู่วิทยาลัย เป็นระยะเวลาติดต่อกัน 10 ปี พบว่า สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนจะเป็นตัวทำนายที่มีประสิทธิภาพของพฤติกรรมทางอาชีพของนักเรียน

เปโรน (Perrone 1965:254-257) ศึกษาเรื่องค่านิยมและความพอใจในอาชีพกับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนเกรด 7 (Mean Otis IQ = 108.4) และเกรด 8 (Mean Henmon-Nelson IQ = 109.7) จำนวน 196 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ Value-Orientation (VO) พบว่า นักเรียนหญิงที่มีสติปัญญาดี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง จะมีเป้าหมายทางอาชีพที่จะนำความพึงพอใจภายในมาให้ ทั้งยังต้องการที่จะศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไป เพื่อนำตนไปสู่จุดมุ่งหมายในชีวิตที่ตั้งไว้ ตรงข้ามกับนักเรียนที่มีสติปัญญาต่ำ สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนต่ำกว่าจะไม่สนใจด้านการแสดงออกของตนเอง และตั้งเป้าหมายของความปรารถนาในด้านการศึกษาที่ไม่เหมาะสมกับความสามารถของตน

แบลคเบอร์น (Blackburn 1975:4152-A) ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 428 คนโดยใช้แบบสอบถาม พบว่านักเรียนจะมีความคาดหวังทางการศึกษาและอาชีพ ความปรารถนาทางการศึกษาและอาชีพสูงขึ้นตามเกรดเฉลี่ยของนักเรียน

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาของฟิลิบิน (Philibin 1980:4415-A) เรื่องความสนใจ ความสามารถ สัมฤทธิ์ผล และคุณลักษณะบางประการของนักเรียนที่เรียนโปรแกรมที่ต่างกัน ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ Ohio Survey Test เพื่อวัดความสามารถทางภาษา คณิตศาสตร์ สัมฤทธิ์ผลทางการอ่านและการแสดงออกทางภาษาอังกฤษ และสัมฤทธิ์ผลทางคณิตศาสตร์ และใช้ Ohio Vocational Interest Survey ในการวัดความสนใจในอาชีพในหมวดอาชีพต่าง ๆ ผลปรากฏว่าไม่มีสหสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ ระหว่างคะแนนในระดับสูงในแบบสำรวจความสนใจ OVIS และตัวแปรต่าง ๆ ที่ศึกษา

จากทฤษฎีและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าตัวแปรที่มีผลต่อความสนใจในอาชีพ อันจะทำให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะเลือกประกอบอาชีพนั้น ๆ ในภายหน้าได้แก่ ระดับชั้นเรียนเพศ อาชีพของบิดาและมารดา ระดับการศึกษาของบิดามารดา ระดับรายได้ของบิดามารดา และระดับสัมฤทธิผลทางการเรียนของนักเรียน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะสำรวจความสนใจในอาชีพ พร้อมทั้งเหตุผลของความสนใจในอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตามตัวแปรดังกล่าวข้างต้นโดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อการวางแผนการศึกษาและการแนะแนวแก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย